

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2022. № 8.

DOI: 10.32702/2307-2105.2022.8.12
УДК 336.228

С. В. Качула,

д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: 0000-0003-2540-862X

Л. Б. Баранник,

д. е. н., професор, професор кафедри оподаткування та соціального забезпечення, Університет митної справи та фінансів
ORCID ID: 0000-0001-9469-643X

Т. В. Сальникова,

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Університет митної справи та фінансів
ORCID ID: 0000-0001-7117-0259

ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ ВІД НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ: РЕАЛІЗАЦІЯ ПОТЕНЦІАЛУ СПЕЦИФІЧНИХ АКЦИЗІВ

S. Kachula,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University

L. Barannyk,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Taxation and Social Security, University of Customs and Finance

T. Salnykova,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, University of Customs and Finance

FORMATION OF BUDGET RESOURCES IN UKRAINE FROM INDIRECT TAXATION: REALIZATION OF THE POTENTIAL OF SPECIFIC EXCISE TAXES

У системі податкових надходжень до Зведеного бюджету України специфічні акцизи є одним із найбільш вагомих джерел формування бюджетних ресурсів, що у період нестабільності підтримує фінансову стійкість бюджетної системи, сприяє досягненню соціально-економічних цілей і завдань, розвитку суспільства загалом. Метою статті є розкриття потенціалу специфічного акцизного оподаткування як джерела формування бюджетних ресурсів в умовах нестабільності економічного середовища. Розкрито теоретичні засади акцизного оподаткування. Окреслено роль акцизного оподаткування у формуванні бюджетних ресурсів та особливості специфічних акцизів у цьому процесі. Акцентовано увагу на значному динамізмі у процесі реформування акцизного оподаткування. Розглянуто підходи вчених до періодизації еволюції акцизного оподаткування в процесі бюджетного реформування загалом та розвитку фінансової системи країни в умовах нестабільного функціонування економіки. Здійснено аналіз реалізації потенціалу акцизного оподаткування впродовж різних періодів податкового реформування в Україні. Окреслено можливі шляхи усунення ряду негативних факторів, які не дозволяють більш повно реалізувати потенціал специфічного акцизного оподаткування. Показано успішний досвід ряду країн щодо впровадження специфічних акцизів у період кризи та посткризового відновлення. Вказано на існуючі обмеження щодо впровадження зарубіжної практики на теренах України в умовах війни. Окреслено стратегічні пріоритети податкової політики України у сфері акцизного оподаткування на середньострокову перспективу, що сприятимуть більш повній реалізації потенціалу специфічних акцизів для відбудови нашої країни. Намічено перспективи подальших розвідок щодо удосконалення податкової політики у сфері акцизного оподаткування.

In the system of tax revenues to the Consolidated Budget of Ukraine, specific excise taxes are one of the most significant sources of budget resources formation, which supports the financial stability of the budget system, contributes to the achievement of socio-economic goals and objectives, and the development of society in general in a period of instability. The purpose of the article is to reveal the

potential of specific excise taxation as a source of formation of budgetary resources in conditions of instability of the economic environment. The theoretical foundations of excise taxation are revealed. The role of excise taxation in the formation of budgetary resources and the peculiarities of specific excises in this process are outlined. Attention is focused on significant dynamism in the process of reforming excise taxation. The approaches of scientists to the periodization of the excise taxation evolution in the process of budget reforming in general and the development of the country's financial system in the conditions of unstable functioning of the economy are considered. An analysis of the realization of the potential of excise taxation during different periods of tax reform in Ukraine was carried out. Possible ways to eliminate a number of negative factors hindering the full realization of the potential of specific excise taxation are outlined. The successful experience of a number of countries regarding the introduction of specific excise taxes during the crisis and post-crisis recovery is shown. The existing restrictions on the implementation of foreign practice on the territory of Ukraine in the conditions of war are indicated. The strategic priorities of Ukraine's tax policy in the field of excise taxation for the medium term are outlined, which will lead to a more complete realization of the specific excise taxes potential for the reconstruction of our country. The prospects for further research on the improvement of tax policy in the field of excise taxation are outlined.

Ключові слова: *бюджетні ресурси; оподаткування; акцизний податок, специфічний акциз; податковий потенціал; державний бюджет; місцеві бюджети.*

Keywords: *budgetary resources; taxation; excise tax, specific excise tax; tax potential; national budget; local budgets.*

Постановка проблеми. У системі податкових надходжень до Зведеного бюджету України специфічні акцизи є одним із найбільш вагомих джерел формування бюджетних ресурсів, що у період нестабільності підтримує фінансову стійкість бюджетної системи [13], сприяє досягненню соціально-економічних цілей і завдань розвитку суспільства [14; 17].

Попри давні витоки акцизного оподаткування, удосконалення їх стягнення для формування бюджетних ресурсів стало важливою державною проблемою. В сучасних умовах для України актуальним питанням є забезпечення ефективності податкової політики формування бюджетних ресурсів від непрямого оподаткування, особливе місце в системі якого належить специфічним акцизам.

Реалізація податкової політики державою у сфері акцизного оподаткування передбачає узгодження доволі суперечливих цілей. По-перше, це наповнення державного та місцевих бюджетів (бюджетів територіальних громад), тобто реалізація фіскального потенціалу акцизного оподаткування, і водночас - намагання зниження споживання шкідливих для здоров'я продуктів, нівелювання антропогенного впливу на навколишнє природне середовище, отже реалізація соціального та регулятивного податкового потенціалу. В умовах бюджетної кризи, падіння економіки тощо реалізація саме фіскального потенціалу є пріоритетним і надзвичайно важливим завданням, що актуалізує дослідження потенціалу специфічного акцизного оподаткування як джерела формування бюджетних ресурсів в умовах нестабільності економічного середовища, військової агресії з боку Росії, за яких функціонує сучасна бюджетна система України

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями акцизного оподаткування присвячені дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців: В.Коротуна, А.Крисоватого, Л.Лисяк, А.Нікітішина, М.Пасічного, К.Роменської, Л.Сідельникової, В.Тропіної, М.Тофана, І.Чугунова та інших. Проте незважаючи на існуючі вагомні напрацювання вчених-фінансистів, наразі потребують осмислення питання податкової політики у сфері акцизного оподаткування, зокрема, якнайповніше використання потенціалу специфічних акцизів, зростання їх ролі у формуванні бюджетних ресурсів, що особливо актуально в умовах війни, значного зростання потреби у бюджетних витратах на оборону.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розкриття потенціалу специфічного акцизного оподаткування як джерела формування бюджетних ресурсів в умовах нестабільності економічного середовища.

Виклад основного матеріалу. Серед методів формування бюджетних ресурсів держави - податкових, позичкових, емісійних та інших – саме податкові в умовах розвинених ринкових відносин відіграють вирішальну роль у наповненні державного і місцевих бюджетів [8]. Справедливою є думка вчених, які вважають, що формування бюджетних ресурсів (бюджету держави та територіальних громад) має відбуватися переважно за рахунок податкових надходжень. Вчені фінансисти слушно зауважують, що саме податки є одним із найбільш надійних джерел у процесі формування доходів бюджету, адже зростання неподаткових надходжень у доходах бюджету ускладнює як його виконання, так і порушує стабільність надходжень [7], обмежує можливості бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку [11; 12]. На наш погляд, насамперед це свідчить про порушення ринкових принципів господарювання та загострення дисбалансів у бюджетній системі держави.

У свою чергу серед податкових надходжень домінантною компонентою формування Зведеного бюджету України в сучасних умовах нестабільності вітчизняного фіскального простору виступають непрямі податки. Акцизний податок також відноситься до непрямих податків, що стягується з платників, які виробляють, імпортують і реалізують певні товари, послуги та здійснюють окремі види діяльності. Згідно з Податковим кодексом України акцизний податок віднесено до переліку загальнодержавних податків [6]. Акцизне оподаткування безпосередньо пов'язане з формуванням та використанням бюджетних коштів, відтак потребує здійснення контролю за дотриманням бюджетного законодавства у процесі виробництва, реалізації підакцизних товарів (продукції) або їх ввезення на митну територію України.

Акцизний податок займає вагоме місце у системі податків на споживання та формує значну частку бюджетних ресурсів не лише у країнах із незрілими ринковими відносинами та слабким інституційним середовищем, а й у

розвинених країнах світу [4; 5]. За офіційними статистичними даними, частка універсального акцизу у формуванні всіх доходів Зведеного бюджету України (без урахування трансфертів) за період 2011-2021 рр. коливається від 27,4 % (у 2015 р.) до 54,3 % (у 2021 р.) (середнє значення за період - 32,4 %) [1]. Збільшення обсягу податкових надходжень загалом як основного джерела формування бюджетних ресурсів та обсягу надходжень від справляння акцизного податку зокрема, що відобразатиме повніше використання його потенціалу, є важливим завданням податкової політики держави. Для належного бюджетного планування важливим аспектом є визначення перспективного обсягу податкових надходжень Державною фіскальною службою України, Міністерством фінансів України та Офісом з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. Для цього необхідно застосовувати достовірне прогнозування динаміки обсягу податкових надходжень від акцизного оподаткування, враховуючи, що ставки та перелік підакцизних товарів може змінюватися (звужуватися/розширюватися) [16].

Вчені виділяють декілька етапів розвитку акцизного оподаткування в Україні. Так, М. Пасічний розглядає таку періодизацію (етапи розвитку) акцизної політики України залежно від частки акцизних податків у ВВП та їх фіскальної значущості [4]: 1) 2001-2008 роки: частка акцизів у ВВП у діапазоні 1,3 (мінімальне значення - 2008 рік) - 1,9%, помірна фіскальна значимість; 2) 2009-2013 роки: зростання частки акцизів у ВВП та їх значущості у доходах бюджету; 3) 2014 – 2021 роки: значне зростання частки акцизних податків у ВВП (внаслідок планового поетапного суттєвого підвищення ставок податку на підакцизні товари). Співвідношення надходжень акцизу до ВВП та його частка в доходах бюджету стрімко зростає. Так, в 2016 році частка акцизів у ВВП складала 4,3%; і в доходах Зведеного бюджету України - 13% (в 2015 році - 10,9%). У наступні роки розглянуті показники знизилися і певним чином стабілізувалися.

Г. Щирий, досліджуючи розвиток акцизного оподаткування в Україні виокремлює декілька етапів, враховуючи зміну його ролі у виконанні ними

фіскальної, регуляторної та соціальної функцій і зміни нормативно-правової бази. I етап (1991–2002 роки)- широкий перелік підакцизних товарів, частка акцизного збору у ВВП у цей період була нестабільною; II етап (2003- 2010 роки) надходження від акцизного збору до Зведеного бюджету України в абсолютному значенні зростали, у 2009 р. – знизилися внаслідок фінансово-економічної кризи та змін у законодавстві, водночас у 2010 р. знову зросли. Частка акцизу ВВП коливалася: знизилася до 1,3%, потім суттєво зросла – до 2,4% у 2009 р.; III етап (2011–2014 рр.): відбулися кардинальні зміни в законодавстві, набрав чинності Податковий кодекс України, яким замість акцизного збору запроваджено акцизний податок, закріплено групи підакцизних товарів та ставки податку й їх поступове зростання; IV етап (з 2015 р. дотепер): період активного податкового реформування, чітке визначення підакцизних товарів, підвищення податкових ставок на них, удосконалення адміністрування [10].

Аналізуючи розвиток акцизного оподаткування впродовж років незалежності в Україні, відмітимо його значну динамічність. Потенціал акцизного оподаткування використовувався з різним ступенем повноти, що пов'язано з постійними змінами як переліку підакцизних товарів, так і податкових ставок.

На наш погляд, у доповнення розглянутих етапів розвитку акцизного оподаткування на сьогодні необхідно додати ще один: з лютого 2022 року – дотепер. З 30 квітня 2022 року набрав чинності Закон України № 2218-IX «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» (від 21 квітня 2022 року). Із внесенням змін до Бюджетного кодексу України з травня поточного року набули чинності норми Закону України від 30 листопада 2021 року № 1914-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень» перенесення на виробників та імпортерів обов'язку сплачувати 5 % акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю тютюнових виробів, тютюну та

промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, який на сьогодні сплачується суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі.

Слід зауважити, що частка акцизного податку у структурі податкових надходжень бюджетів територіальних громад коливалася у межах 7,9% в 2016 р. (максимальне значення за досліджуваний період) до 4,9% в 2020 році (мінімальне значення за досліджуваний період). Акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів, що надходить до бюджетів територіальних громад з початку запровадження мав висхідну тенденцію: збільшився з 5,9 млрд грн в 2016 році до 8,2 млрд грн в 2021 році (довідково: в 2021 році 84 тисячі суб'єктів господарювання мали ліцензію на роздрібну торгівлю тютюновими виробами). Водночас ця позитивна тенденція в 2022 році порушилася внаслідок війни, тимчасової окупації ряду територіальних громад, отже неможливості повноцінно здійснювати бюджетний процес.

Також для відновлення висхідної динаміки формування бюджетних ресурсів від специфічних акцизів необхідне виведення із тіні господарських операцій, пов'язаних з виробництвом і реалізацією підакцизних товарів в Україні [9]. Це один із вагомих внутрішніх факторів, що спричиняє до зниження потенціалу специфічних акцизів у формуванні бюджетних ресурсів. Так, частка нелегального ринку тютюнових виробів в Україні зросла з 2,3% у 2017 році до 16,8% в 2021 році, а обсяг втрат бюджету від несплачених податків у 2021 році складає близько 14,5 млрд грн [4].

Результати реалізації акцизної політики у аспекті формування бюджетних ресурсів наведено у табл.1.

Таблиця 1. Надходження акцизного податку до Зведеного бюджету України та його частка у ВВП (у середньому за період)

Показники	1992–2002	2003–2010	2011–2014	2015-2019	2020-2021
Акцизний податок, млрд грн (в 1992–2002 - млрд дол)	0,48	12,18	38,53	112,78	208,25
Частка у ВВП, %	1,3	1,8	2,8	3,8	4,3

**Розраховано за: [1; 10]*

Дані табл.1 свідчать, що зростають надходження в абсолютному виразі у кожному наступному періоді порівняно з попереднім. Також зростає частка акцизного податку у ВВП. Водночас, потенціал специфічних акцизів значно вищий і наразі використовується неповно. В Україні кількість груп підакцизних товарів значно скорочено. Водночас, у кожній групі ставки деталізовано у залежності від кількості і вартості товарів. Також податкові ставки мають різні одиниці вимірювання, залежать від валютного курсу тощо. За такого підходу надзвичайно ускладнюється адміністрування акцизного податку [2].

Реформування/удосконалення системи непрямого оподаткування триває весь час, на сьогодні продовжується її модернізація та оптимізація. З часу впровадження акцизів в Україні, нормативно-правова база з питань акцизного оподаткування зазнавала чимало змін. У податковому законодавстві України враховуються положення і принципи Стратегії податкової політики Європейського Союзу, воно адаптується до вимог Європейської комісії в умовах курсу на економічну інтеграцію до ЄС. Це також обумовлено як економічною, так і політичною ситуацією в країні, державною політикою регулювання виробництва та обігу окремих видів підакцизних товарів.

Відповідно до зобов'язань, взятих в межах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, здійснюється наближення податкового законодавства України до законодавства ЄС, зокрема, удосконалення інструментів адміністрування акцизного податку; поступове наближення ставок акцизного податку на тютюнові вироби до рівня, передбаченого директивою ЄС шляхом збільшення специфічних ставок акцизного податку та мінімального податкового акцизного зобов'язання на тютюнові вироби; гармонізація податкового законодавства з іншими вимогами директив ЄС щодо непрямого оподаткування в межах зобов'язань, визначених Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [3].

Вагомими факторами зниження потенціалу специфічного акцизного оподаткування є тінізація виробництва і обігу підакцизних товарів, формування

схем ухилення від оподаткування, зростання контрабандної, контрафактної продукції, відтак, звуження податкової бази та невиконання планових показників доходів бюджетів. Однією із найвагоміших причин такого стану стало суттєве та стрімке підвищення акцизних податків у окремі роки, зокрема на тютюнову продукцію та слабкість/неефективність системи адміністрування. Саме невідповідність формальної (законодавчі та нормативні акти щодо збільшення ставок акцизів, зміни в обліку, адмініструванні тощо) і неформальної (традиції, звички, звикання, залежність, низька купівельна спроможність населення, низька культура споживання тощо) складової інституційного середовища України спричиняють до окреслених негативних наслідків.

На сьогодні бюджетно-податкова політика в Україні у сфері акцизного оподаткування має одночасно забезпечувати зростання надходжень до державного і місцевих бюджетів (бюджетів територіальних громад) і при цьому сприяти обмеженню/зниженню незаконного виробництва та обігу підакцизних товарів [3].

Незважаючи на негативні моменти, специфічні акцизи довели свою ефективність в умовах циклічного розвитку економіки, водночас важливим аспектом є забезпечення гнучкості, адаптивності системи непрямого оподаткування до інтересів суб'єктів господарювання і держави.

До значного зростання ролі непрямих податків призвела необхідність розв'язання проблем у сфері публічних фінансів шляхом фіскальної консолідації. У багатьох країнах світу в останнє десятиліття підвищувалися ставки акцизного податку, перелік підакцизних товарів розширився. Таку політику у сфері непрямого оподаткування проводить Болгарія, Велика Британія, Польща, Румунія, Словенія та інші країни. У Болгарії, Великій Британії, Італії, Польщі, Словаччині, Литві зросла фіскальна роль акцизного оподаткування алкогольної та тютюнової продукції, палива, в Естонії – сигарет [18].

Дослідження еволюції акцизного оподаткування в Україні свідчить, що важливо сформулювати стратегію акцизного оподаткування в Україні та розробити реальні обґрунтовані тактичні заходи щодо її реалізації, які б враховували стан інституційного середовища України. Це передбачає подальше удосконалення податкового законодавства, підвищення ефективності адміністрування, виховання культури споживання не шкідливої для здоров'я продукції, зниження поширеності шкідливих звичок у суспільстві (тютюнопаління, алкоголізм тощо) і сприятиме реалізації виваженої, послідовної та відповідальної акцизної політики.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, акциз, як один із найбільш давніх податків, є вагомим потенційним джерелом формування доходів бюджету внаслідок притаманних йому властивостей. Впродовж 1992-2021 років у системі податків на споживання в Україні акцизний податок виконував функції – регулюючу, фіскальну, соціальну, кожна із яких проявлялася сильніше чи слабше, залежно від економічного циклу та зрілості інституційного середовища. Фіскальна функція системи акцизних податків в Україні залишалася домінантною навіть в роки позитивної економічної динаміки, що стало одним з визначальних факторів тінізації виробництва і обігу підакцизних товарів, зростання контрабандної, контрафактної продукції, формування схем ухилення від оподаткування, відтак, звуження податкової бази. Факторами, що сприяли збереженню цієї тенденції насамперед стали поетапне підвищення ставок акцизного податку внаслідок євроінтеграційних прагнень України, фінансово-економічні кризи, підвищення валютних ризиків у процесі формування та виконання бюджету.

У результаті реформи податкової політики, послідовності дій в напрямку спрощення адміністрування акцизного податку, зниження рівня корупції, тіньових оборудок, має формуватися сприятливе інституційне середовище. За таких умов податкова система, в свою чергу, повинна забезпечити стабільність соціально-економічного розвитку держави та територій. Проблеми оподаткування необхідно вирішувати комплексно з урахуванням особливостей

вітчизняного розвитку та враховуючи зарубіжний досвід. За умов послаблення фінансової системи нашої держави відбулося переформатування бюджетних витрат через пандемію, необхідність вирішувати нагальні соціально-економічні потреби та забезпечувати військові витрати. Непрямі податки вважаються єдиною надійним компенсатором втрат бюджету від зменшення надходжень від прямих податків, а також потенційним джерелом формування додаткових доходів бюджету. Акцизи, як їх вагома компонента, а сьогодні є одним із домінуючих джерел формування бюджетних ресурсів. Для подальшого розвитку системи акцизного оподаткування важливим є формування середньострокової стратегії, основними пріоритетами якої мають стати: мінімізації ризиків зростання частки тіньової складової ринку підакцизних товарів, виховання податкової культури, культури споживання, не лише зниження поширеності, а й викорінення у суспільстві, особливо у молоді, шкідливих звичок (алкоголізм, тютюнопаління, надмірне споживання цукру, солі, фастфуду, газованих солодких напоїв і т.і.) тощо.

Певне розширення переліку підакцизних товарів потребує дотримання принципів доцільності, ефективності, достатності. Підвищення та ставок акцизного податку потребує забезпечення принципів обґрунтованості, послідовності, виваженості. Важливим є отримання фіскального, регулятивного та соціального ефектів у процесі вироблення стратегічних напрямів акцизної політики, що насамперед потребує формування/удосконалення відповідного інституційного середовища.

Перспективою подальшого реформування специфічних акцизів в Україні, має бути формування більш ефективної системи такого оподаткування, використання економічно обґрунтованого рівня і структури ставок податку, забезпечення виконання акцизами не лише фіскальної функції, пов'язаної з обмеженням споживання окремих товарів, а й регулюючої та соціальної. Важливим є підвищення ефективності та результативності адміністрування акцизного оподаткування з урахуванням прогресивного світового досвіду, що є перспективою подальших досліджень.

Література

1. Державна казначейська служба України. Звітність про виконання Державного бюджету (зведеного бюджету, державного бюджету, місцевих бюджетів) України за 2014–2021 рр. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannyaderzhavnogo-byudzhetu>.
2. Качула С.В., Щирий Г.Л. Адміністрування акцизного оподаткування в Україні: сутність та перспективи розвитку. *Держава та регіони*. 2020. №3(114). Ч.2. С.89-96. (0,7 д.а.) [Index Copernicus] DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-3-39>
3. Лисяк Л.В., Щирий Г.Л. Акцизне оподаткування у системі непрямого оподаткування в Україні. *Економічний вісник університету*. 2019. № 36/1. С. 229-235. DOI: 10.5281/zenodo.1219792.
4. Пасічний М. Пріоритети акцизної політики держави. *Економічний вісник університету*, 2022. Вип. 52, С. 167-176. DOI <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-52-167-176>.
5. Пасічний М. Д. Податкова політика країн ОЕСР. *Світ фінансів*. 2018. Вип. 1. С. 127-138.
6. Податковий кодекс України. Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
7. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія та практика становлення. К: Знання-прес, 2004. 426 с.
8. Сідельникова Л.П. Концептуальні основи формування бюджетних ресурсів держави. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2014. Випуск 2 (43). С.118-123
9. Швабій К. І., Новицька Н. В., Хлебнікова І. І. Структура та характерні риси нелегального ринку сигарет в Україні в контексті впливу акцизного навантаження на тютюнові вироби. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. 2021. № 7. С. 196–208.
10. Щирий Г. Специфічне акцизне оподаткування в Україні: етапи становлення та перспективи розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 54. С.224-231. <https://doi.org/10.32843/bses.54-34>

11. Budget policy of social development / Chugunov I., Kaneva T., Pasichnyi M. and others. General editorship Chugunov I. Scientific Route. Tallinn, Estonia. 2018. 348p.

12. Kaneva T., Chugunov I., Pasichnyi M., Nikitishin A., & Husarevych N. (2022). Tax Policy for Economic Recovery and Sustainable Development After COVID-19. *PROBLEMY EKOROZWOJU*, 17(2), 102-109.

13. Lysiak L., Kachula S., Hrabchuk O., Filipova M., & Kushnir A. (2020), Assessment of financial sustainability of the local budgets: case of Ukraine. *Public and Municipal Finance*, vol. 9(1), pp. 48-59. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/pmf.09\(1\).2020.05](http://dx.doi.org/10.21511/pmf.09(1).2020.05)

14. Lysiak L., Kachula S., Zarutskaya H., Hrabchuk O., & Petrova Y. (2022) Diversification of sources of financing higher education: the experience of reform in European countries. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research - Magnanimity*. 2022. 12/01-XXV. PP. 143-147. URL: <http://www.magnanimitas.cz/12-01-xxv>.

15. Lysiak L., Romenska K., Dubrova N., Kachula S., Tereshchenko T., & Salnykova T. Management of budget flows from excise taxation in Ukraine. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research – Magnanimitas*. 2022. 14/1- XXVI. PP. 158-165.

16. Lysiak L., Kachula S., Hrabchuk O., Shchyryi H. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2022. Vol. 3 (44). C. 51-62. <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/issue/view/60>

17. Voznyak H., Mulska O., Bil M., Patytska K., and Lysiak L. Financial well-being of territorial communities and the economic growth of the regions of Ukraine: assessment and modeling of interrelation. *Agricultural and Resource Economics*. 2022. Vol. 8. No. 2. Pp. 141-157. <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.02.08>.

18. Tofan M. Excise Duties in European Union. Relevant National Case-Law. In *Contemporary Challenges in the Business Law*. 2017. PP.133-146.

References

1. State Treasury Service of Ukraine (2022), “Reporting on the implementation of the State budget (consolidated budget, state budget, local budgets) of Ukraine for

2014–2021”, [Online], available at: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannyaderzhavnogo-byudzhetu> (Accessed 30 May 2022).

2. Kachula, S.V., Shchyryi, H.L. (2020), Administration of excise taxation in Ukraine: essence and development prospects”, *Derzhava ta rehiony*, vol.3(114)/2, pp.89-96. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-3-39>

3. Lysiak, L.V. and Shchyryi, H.L. (2019), “Excise taxation in the system of indirect taxation in Ukraine”, *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, vol.36/1, pp. 229-235. DOI: 10.5281/zenodo.1219792.

4. Pasichnyi, M. (2022), “State excise policy priorities”, *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, vol.52, pp. 167-176.

5. Pasichnyi, M.D. (2018), “Tax policy of OECD countries”, *Svit finansiv*, vol. 1, pp. 127-138.

6. Verkhovna Rada of Ukraine (2022). “Tax Code of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (Accessed 30 May 2022).

7. Sokolovska, A.M. (2004), Podatkova systema derzhavy: teoriia ta praktyka stanovlennia [Tax system of the state: theory and practice of formation], Znannia-pres, Kyiv, Ukraine.

8. Sidelnikova, L.P. (2014), “Conceptual foundations of the formation of state budgetary resources”, *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya Ekonomika*, vol. 2 (43), pp.118-123.

9. Shvabiy, K.I., Novyts'ka, N.V. and Khlyebnikova, I.I. (2021), “Structure and Characteristics of the Illegal Tobacco Market in Ukraine in the Context of the Influence of Excise Duty Burden on Tobacco Products”, *Ekonomichnyi visnyk. Seriya : finansy, oblik, opodatkovannya – Economic Bulletin. Series : finance, accounting, taxation*, vol.7, pp.196–208.

10. Schyryj, H. (2020), “Specific excise taxation in Ukraine: stages of formation and development prospects”, *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vol. 54, pp.224-231. <https://doi.org/10.32843/bses.54-34>.

11. Chugunov, I. (2018), Budget policy of social development, Tallinn, Estonia.

12.Kaneva, T., Chugunov, I., Pasichnyi, M., Nikitishin, A. and Husarevych, N. (2022), “Tax Policy for Economic Recovery and Sustainable Development After COVID-19”, *PROBLEMY EKOROZWOJU*, vol.17(2), pp.102-109.

13.Lysiak, L., Kachula, S., Hrabchuk, O., Filipova, M. and Kushnir, A. (2020), “Assessment of financial sustainability of the local budgets: case of Ukraine”, *Public and Municipal Finance*, vol.9(1), pp.48-59. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/pmf.09\(1\).2020.05](http://dx.doi.org/10.21511/pmf.09(1).2020.05)

14.Lysiak, L., Kachula, S., Zarutskaya, H., Hrabchuk, O. and Petrova, Y. (2022), “Diversification of sources of financing higher education: the experience of reform in European countries”, *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research – Magnanimitas*, vol.12/01-XXV, pp.143-147, available at: <http://www.magnanimitas.cz/12-01-xxv>.

15. Lysiak L., Romenska K., Dubrova N., Kachula S., Tereshchenko T. and Salnykova T. (2022), “Management of budget flows from excise taxation in Ukraine”, *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research – Magnanimitas*, vol. 14/1- XXVI, pp. 158-165.

16.Lysiak, L., Kachula, S., Hrabchuk, O. and Shchyryi, H. (2022), “Research of dynamics and forecasting the budget incomes from excise taxation: the Ukraine experience”, *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 3(44), pp. 51-62, available at: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/issue/view/60>

17.Voznyak, H., Mulska, O., Bil, M., Patytska, K. and Lysiak, L. (2022), “Financial well-being of territorial communities and the economic growth of the regions of Ukraine: assessment and modeling of interrelation”, *Agricultural and Resource Economics*, vol. 8(2), pp.141-157, available at: <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.02.08>.

18.Tofan, M. (2017), “Excise duties in European Union. Relevant National Case-Law”, *In Contemporary Challenges in the Business Law*, pp.133-146.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2022 р.